

Sundhedsloven § 19: Øjeblikkeligt behandlingsbehov

Sundhedsloven § 19. Hvis en patient, der midlertidigt eller varigt mangler evnen til at give informeret samtykke eller er under 15 år, befinder sig i en situation, hvor **øjeblikkelig behandling er påkrævet** for patientens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre patientens chance for overlevelse eller for et væsentligt bedre resultat af behandlingen, kan en sundhedsperson **indlede eller fortsætte** en behandling uden samtykke fra patienten eller fra forældremyndighedens indehaver, nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig.

Sundhedsloven § 19 omhandler situationer, hvor der er et øjeblikkeligt behandlingsbehov. Det ligger i den akutte situation, at sagen er så hastende, at der ikke er tid til at kontakte tredjeperson for at få et samtykke. Hvis der fx ved en varig inhabil patient eller en patient under 15 år er tid til at indhente et samtykke fra en legal repræsentant, er der ikke tale om et øjeblikkeligt behandlingsbehov i henhold til § 19.

Tyngdepunktet for bestemmelsen ligger i det øjeblikkelige behandlingsbehov og reglen gælder for både varigt og midlertidigt inhabile patienter.

1. Midlertidig mangel på evne til at give informeret samtykke foreligger ved f.eks. forplumret bevidsthed/konfusion eller bevidstløshed, forårsaget af f.eks. ulykke, forgiftning eller andre forhold.
2. Varig mangel på evne til at give informeret samtykke foreligger, når evnen til at handle fornuftsmæssigt er varigt fraværende, f.eks. på grund af manglende udvikling eller på grund af alderssvækkelse el lign.

Beskrivelse af patientgruppen i [Vejledning 161/1998](#):

”Patienter, der varigt mangler evnen til at give informeret samtykke til behandling, kan være mennesker med nedsat psykisk funktionsevne, hvad enten denne tilstand er opstået ved fødslen eller er opstået senere, som tilfældet er for demente personer. Endvidere vil kronisk sindslidende og sindslidende med langvarige sygdomsforløb ofte kunne henregnes til denne gruppe af patienter. Det afgørende er, om de pågældende kan forholde sig fornuftsmæssigt til behandlingsforslag mv.”

Gennemførelse af behandling efter § 19:

Det er ikke fastsat i bestemmelsen, at den akutte behandling kan gennemføres under anvendelse af magt/tvang. § 19 hjemler dermed ikke direkte, at der kan anvendes tvang for at gennemføre den akutte og livreddende/uopsættelige behandling.

[Vejledning 161/1998](#) - afsnit 2.1.2.3:

- ”I situationer, hvor øjeblikkelig behandling er påkrævet for patientens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre patientens chance for at overleve eller for at opnå et væsentligt bedre resultat af behandlingen, kan en sundhedsperson inlede eller fortsætte en behandling uden samtykke fra patienten eller fra forældremyndighedens indehaver, nærmeste pårørende eller værge, jf. lovens § 10 (**nu sundhedsloven § 19**). Det gælder både, når patienten midlertidigt er ude af stand til at tage stilling til behandling fx på grund af bevidstløshed og ved behandling af patienter, der varigt er ude af stand til at give samtykke til behandling eller er under 15 år. Dette svarer til, hvad der i øvrigt må antages at følge af en almindelig nødretsgrundsætning, og bestemmelsen skal ses

i sammenhæng med lægelovens § 7, stk. 1 (nu autorisationslovens § 42) og bestemmelserne i straffelovens §§ 250 og 253”.

Vejledningen forholder sig ikke til spørgsmålet om, hvordan den livsnødvendige behandling gennemføres. Ved bevidstløse eller sederede patienter udføres den livsnødvendige behandling uden problem, men i situationer, hvor en bevidsthedsforplumret patient fx pga. smerter eller konfusion ikke passivt accepterer den livreddende behandling, kan det være nødvendigt at overkomme en vis værgen/modstand fra patienten.

Sundhedsloven § 19 fastsætter, at akut behandling kan iværksættes uden samtykke i situationer, hvor der er et øjeblikkeligt behandlingsbehov. I forarbejderne kobles bestemmelsen til regler om handlepligt i straffelov og autorisationslov samt til nødretsregler.

Regler om handlepligt, nødretsreglen i straffeloven og bestemmelsen i sundhedsloven § 19 giver hjemmel til at anvende den nødvendige magt for at kunne gennemføre den livreddende behandling.

Patientens retssikkerhed ligger i, at sundhedslovens § 19 kun omhandler akutte livstruende situationer.

Er en patient ved fuld bevidsthed og habil, kan § 19 ikke anvendes. Patientens eventuelle afvisning af at modtage livreddende behandling skal respekteres (fx patientens afvisning af at modtage blod, jf. også sundhedsloven § 24).

Nærmeste pårørendes stedfortrædende samtykke efter sundhedsloven § 18 ved varigt inhabile hjemler heller ikke, at der anvendes tvang til almindelig behandling (jf. vejledning). Sundhedspersonen kan ikke anvende fysisk magt i behandlingsøjemed, hvis den varigt inhabile yder meningsfuld faktisk modstand, uanset et stedfortrædende samtykke til behandlingen.

Straffeloven §§ 13 og 14: Nødværge og nødret

Nødværge

Straffeloven § 13: Handlinger foretagne i nødværge er straffri, for så vidt de har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Stk. 2. Overskrider nogen grænserne for lovligt nødværge, bliver han dog straffri, hvis overskridelsen er rimeligt begrundet i den ved angrebet fremkaldte skræk eller ophidselse.

Stk. 3. Tilsvarende regler finder anvendelse på handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en fanges eller tvangsanbragt persons rømning.

Nødret

Straffeloven § 14: En handling, der ellers ville være strafbar, straffes ikke, når den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning

Nødret efter straffelovens § 14 omhandler ellers straffbare handlinger, som var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og hvor lovovertrædelsen må anses for at være af forholdsvis underordnet betydning. Nødret er således retten til straffri handlen i en nødsituation.

Både nødværge og nødret kan udøves ikke blot af den, der udsættes for fare, men også af den, der intervenserer til fordel for ham.

Nødretsbestemmelsen tjener til afværgelse af "truende skade på person eller gods". De beskyttede interesser er således afgrænset til **truende integritetskrænkelser og skade på legeme eller fysiske genstande**.

I juridisk litteratur anføres, at udtrykket "truende" i § 14 kan synes at omfatte flere farestadier end udtrykket "overhængende fare" i § 13, men at der dog formentlig ikke er en væsentlig forskel, idet handlingen også efter § 14 skal have været nødvendig til afværgelse af faren.

Anvendes nødret eller nødværge dokumenteres forløbet grundigt i patientens journal.

[Autorisationsloven](#) § 42 – Lægens pligter

§ 42. Enhver læge er forpligtet til på begæring at yde den første fornødne lægehjælp, når hurtig lægehjælp efter de foreliggende oplysninger må anses for påtrængende nødvendig, såsom ved forgiftningstilfælde, større blødninger, kvælningsanfald og fødsler, hvor jordemoderhjælp ikke kan skaffes til veje, eller hvor jordemoderen tilkalder lægen. Har lægen gyldigt forfald, eller kan rettidig lægehjælp blive ydet af en anden, som efter forholdene er nærmere dertil, er lægen dog fritaget for den omhandlede forpligtelse.

Stk. 2. Ønsker en læge ikke længere at virke som læge, kan den pågældende ved skriftligt at meddele dette til Styrelsen for Patientsikkerhed frigøre sig for pligten til at yde lægehjælp efter stk. 1. Styrelsen for Patientsikkerhed offentliggør meddelelse om, at pågældende er ophørt med at virke som læge.